

Těch pošmurných dnů! Té zlé, nevraživé oblohy! Sotva
 půl hodiny, hodinu denně těšíš se sladkému zářiovému
 slunci, milostností podobajícímu se ženě, která je stejně 5
 zralá a zkušená jako lahodná. Hned opět prší nebo aspoň
 mrholí se z těch studených šedých plachet tam nahoře. Zdá
 se, že máme býti okradeni o jeden z nejkrásnějších měsíců.
 A já si od něho sliboval novou úrodu zlatých písní! A já si
 myslil, že mne vrátí lesům, které jsem tak dlouho zrazoval 10
 oblouzen písní vody! K těm sehnutým větvím plným za-
 rdělých jablek, k těm všem slívám schylujícím se k zemi
 pod tíhou modrého ovoce, k té úrodě patří rozhodně jiná,
 zářivější nebesa a jiný, čistší vzduch. Ale ještě doufám.
 Snad se nám ten letošní podzim přece rozjasní! Ještě je 15
 kdy: na stráních žloutnou teprve první vrcholky stromů.

Již v úterý domníval jsem se, že nastane obrat. Předně,
 poněvadž ráno, když jsem vykročil do údolí k Adamovu,
 svítilo slunce tak upřímně a větřík poháněl oblaka zdánlivě
 poslední; podruhé, poněvadž jsem byl přesvědčen, že na 20
 úmrtní lože básníka velikého a pohanského, na jeho slav-
 nou panychidu a do našich myšlenek o něm musí dopadati
 sluneční paprsky nejzlatější a zářivé. Ale vzduch přece
 pohasl a obloha se opět zatáhla...

Byl jsem rozhodnut jíti až do Blanska, ztichlým teď již, 25
 krásným údolím střídajících se zelení po vysokých stráních,
 mezi nimiž zpívá Svitava hned broukavě, hned divoce, tu
 hluboká a černá, tu mělká a plná tmavozelených řas a tráv
 splývajících po kamenech. Chtělo se mi jíti hodně daleko,
 býti sám uprostřed rozmáchlé, vlhké vegetace a tak zasvě- 30
 titi den mrtvému básníku, rytům, které v mysli vyvolá,
 touhám, které v srdci se ozvou.

A zase jsem byl jednou vědomě a tolik rád, že stačí,
 abych učinil pouze několik kroků z domova, a již mohu

* Psáno den po smrti Jaroslava Vrchlického.

ocitnouti se sám s přírodou, tváří v tvář zemi, obloze a svatému duchu bez jakéhokoliv prostřednictví spolubližních. Myslil jsem si: Jak by to bylo hloupé, kdyby teď město vtáhlo tě do pozlátkové kavárny a kdybys tu s lidmi, jichž
5 přelidské zájmy přetékají při každé příležitosti, debatoval o úrodě Stromu, který včera padl! A Svitava zpívala, země voněla a potkával jsem jen lidi, kteří pracují u země a se zemí a jimž básníci jsou bohudík lhostejní, jako básníkům lhostejno bývá devětadevadesát procent oné skutečnosti,
10 na níž dnešní většina buduje své truchlivé životy. A šel jsem, dlouho jsem šel...

Lidé mění se časem ve všelicos. Musí se proměnit v něco jiného, než jest pouhý člověk, mají-li dosáhnouti nějaké velikosti, požehnané nebo proklaté.

15 Jdeš dědinou a potkáš dvacet lidí. Jsi pozdraven nebo nejsi pozdraven. Odpovíš nebo neodpovíš na pozdrav. Něco příjemného nebo — což je častější — něco více nebo méně nepříjemného mihne se mimo tebe. Snad volíš někdy i okliku, abys vyhnul se tomu nepříjemnému, co dráždí nemile
20 tou nebo onou svou vlastností tvůj estetický nebo etický smysl. Ale vyhýbáš se tomu jako protivné ulici, protivnému domu nebo stromu. Jinak všech těch dvacet lidí, které jsi potkal, je ti zcela lhostejno. Kdyby se zdesateronásobili, nepovšimneš si toho blíže. Kdyby naráz zemřeli, pokrčíš
25 rameny. Jsou to zcela lhostejní lidé. Nemiluješ jich, nemůžeš jich opravdu nenáviděti. Neboť láska k bližnímu, k bližnímu vůbec, je nesmysl, a stejně nemožna je podobně absolutní nenávisť k bližnímu. A ti lidé nejsou jen tobě lhostejní: země, po níž chodí, cítí, že jsou to lhostejní lidé,
30 i bohu, shlíží-li nějaký na ně, jsou lhostejní. A lidstvo s nimi jedná jako s lhostejnými. Nic jiného není prostě možno. Pouhý člověk, který se příliš rozmnožil, je lhostejný bohu i lidem. Pouhý člověk jest něco, co musí býti překonáno směrem nahoru nebo směrem dolů, aby nám to přestalo
35 býti lhostejno, co se musí proměnit, vyloučiti z obecnosti, která jest již příliš všední, máš-li k jeho straně nakloniti sluch, ježž moudře sobecky věnuješ sobě samému.

Potkáš-li však pantátu Kárance, to jest již něco jiného.

Zamyslíš se volky nevolky aspoň na okamžik. Něco tě ohromuje. To je tvor, který překonal pouhého člověka. Překonal ho směrem dolů, ale překonal. Proměnil se v lidského soumaru. Stojíš před hádankou. Jiskra božského, jak se tomu říká, která protivně bliká v člověku zcela obecném, 5 zde chybí vůbec. Žádná svěřená hřivna není tu zakopána. A přece dosáhla tato bytost jakési velikosti. A kdybys ji tisíckrát za sebou potkal, vždy podaří se jí to, co se nepodaří panu spisovateli X nebo doktoru Y ani při prvním setkání: rozechvěje v tobě nějakou strunu, a nezděsíš-li se 10 v té chvíli života, aspoň se mu hluboce podivíš...

Ve všelicos mění se lidé. V demagogické gesto například. V řečnické slovo. Nebo v něco mnohem nevinnějšího: v lásku k poštovním známkám. Anebo v něco hroznějšího: v obchodní cifru. Barvu tváře ztratí a seschnou přitom. 15 Ale jsou skoro velicí. Směrem dolů, ale velicí.

Tak život, který zdá se potáceti mezi dobrem a zlem, je vlastně hříčkou v rukou lidských velikostí, těch směrem nahoru i těch směrem dolů. A lidé obecní jsou jejich potravou. Jsou nejen maso pro děla, také maso pro obchodní 20 cifry a pro lyriku básníkovu. Kolik že pohltí lidí spekulant, než zákon země řekne: Dosti! Jemu, který nemá nikdy dosti? Kolik žen potřebuje veliký básník, než zákon země položí jeho hlavu na studená řadra poslední černé milenky?

Ejhle, nutnost a smysl lidí obecných? Nezdá se vám 25 krásný jejich osud? Aspoň nějakého významu nabývají takto ti, kterých počíná býti tak příšerně mnoho. Život antický opíral se o otroctví. Život moderní potřebuje jako potravu maso lidí obecných. Ovšem: křesťansky a demokraticky servírované. I pohanům. Nezdá se tedy, že se 30 mnoho změnilo na podstatě sociálního života. Nezdá se, že se mnoho změnilo na ní až do skonání světa. Zato však to nepodstatné, a přece to hlavní je ohyzdné jako nikdy předtím.

Moderní otroctví, pokrytecky zaváděné a udržované, je 35 paškvilem samozřejmého otroctví antického, jeho tragikomickou karikaturou ve smyslu etickém i — chcete-li — estetickém. A není-li moderní spekulant, lichvář, veliký

vykořisťovatel nepodoben svému antickému předchůdci, má-li náš člověk obecný podobné vlastnosti jako obecný lidský tvor antický, je zato nadprůměr k velikosti směrem nahoru, krásný občan a krásný básník, nepoměrnou vzácností. Vůbec velikost směrem nahoru, světlá a živná, je stálým terčem svodů, úkladů a protivenství, je stále strhována v dav lidí obecných, svírána jeho zákony, ověšována směšnými hadry davu imponujícími — kdežto velikost směrem dolů, temná a zločinná, má tak často cestu volnou, je povznášena, jakmile má slabý klíček ke komnatám našich pánů, k místům, v nichž všecko možno si dovoliti, je mimo zákon a dostává snadno i tituly pravých velikánů...

Objeví-li se veliký občan v naší době, jest v nebezpečí, že bude uštván. Ferrera dokonce zastřelili. A veliký básník? Tři moderní básníci, o nichž se dá říci, že člověk v nich proměnil se cele v lýru, tři veliká pohanská V přicházejí mi zároveň na mysl: Verlaine, Vrchlický, Verhaeren. Každý jiný, a přece —

Vzpomínám často na malý obrázek Cazalsův: Verlaine rozježený, jako by byl právě z postele vyskočil, šklebí se faunovsky, skáče, rukama tleská a křičí: Byl jsem s Fatmou, s Fatmou, s Fatmou...! Nuže: je to hloupé, já vím, ale nemohu se zbaviti nějakého pocitu bezpráví, smutku, lítosti, když vidím tenhle obrázek střechujícího básníka. Ta Fatma, ubohá coura nějaká, po dlouhých štrapácích snad z Východu zabloudilá do Paříže, to byl jistě takový člověk obecný, až příliš obecný, který se jednou smiloval v jakémsi špinavém koutě nad lačným básníkem. A nejsladší francouzský lyrik, jehož hlava kozonoha patřila na královská ňadra žen vznešených, měl z toho takovou radost! A zdá se mi, že staří bozi a modrá nebesa antická nebyli by dopustili, aby slavičí lýra vtělená v tohoto básníka putovala do hloupých dobrodružství po kavárnách, putykách a nemocnicích a pomatena městem zpívala ke chvále Ježíše a Marie, aniž zároveň mohla odolati, aby nezvonila slovíčky sladce frivolními ke chvále nejsvětějších milenek. Zkrátka: něco mi tu překáží, něco mne souží.

Vrchlický, tento zázrak proměny člověka v neumdléva-

jící hudební nástroj, zázrak pohanské eucharistie tak makavé, a přece tak tajemné, byl uznanější občan. Ale víme všichni, že jemu prvnímu a jedinému z českých básníků a jednomu z mála moderních básníků světových byla by nejlépe slušela antická tóga. A cítíme, že všechny ty oficiální pocty a hadry, které básník přijímal, poněvadž jeho sebevědomí potřebovalo aspoň surogát jasné slávy, která v lepším žití byla by ho neminula, hodily se tak málo k jeho krásné hlavě jako jeho jméno do panské sněmovny. Také pro tuto hlavu, která častěji než boha opěvovala nadra žen, rostlo sladké ovoce na tělech neznámých královen a Venuší, aniž se jí ho dostalo. Nehledíc k tomu, že zpíval v národě, který více jej slavil, než mu rozuměl, než ho četl. Zkrátka: i zde mne něco souží.

Verhaeren, největší z této trojice velikých V, je více než básník a filosof. Přerodil se v ohromném a bolestném vývoji k novému lidství, přešel ve vyšší stav, jak praví o něm krásně Schlaf, vešel ve velikou jednotu společnosti, kdy bůh není již pro člověka ani mimo, ani uvnitř, nýbrž bůh a člověk jedno jsou, kdy každý dualism přestává, každé dogma a každá filosofická myšlenka je překonána, kdy člověk podobá se novému Adamu, který stal se skutečností. Básník je doma oficiálně uznán. Ale jeho vlastí je černá Belgie a jeho jméno netěší se ani stínu té slávy, kterou zaslouží. Málokdo ho zná. Obecnému člověku dnešnímu je navždy cizí. Hledí kamsi do dálky, jde v jiné časy, je tak vysoko, že by mu bylo zima, kdyby nebyl povznesen nad takové pocity. A nás, kteří ho milujeme nad mnohé a mnohé básníky, souží jen, že doba, kdy lidé dovedli by se modlit z jeho knížek ty nejkrásnější modlitby, je tak hrozně daleko ještě — — —

Obloha byla velmi zachmuřena, když jsem docházel k Blansku. V restauraci byl právě pohřeb, lidé uplakaní a jiní z povinnosti velmi vážní. Dopil jsem své pivo v nálevně. Bylo mi chladno. A nemohl jsem pochopit, že před několika hodinami ráno svítilo slunce a mně zněly nitrem jasné rytmy ke chvále pohanského básníka, který se neoplakává, poněvadž odchází na věčnost, onu skutečnou,

z níž kdykoli navrací se k srdcím, která ho pozvou. Zdálo se mi, že bych měl ještě dále jíti, stále jíti, až někam, kde je jasno a kde básníci jsou slyšáni.

- 5 Když jsem však usedl do vlaku, cítil jsem, že pravá pohoda pro básníky není z dnešního světa. Prudké rachocení vozu připomnělo mi, čeho potřebuje naše společnost a k čemu letí bezhlavě a zimničně. Nového krásného občana představoval jsem si, kterak povstává z dýmu požárů a upravuje cestu pro každou pravou velikost lidskou.